

LUKA REPANŠEK

OPOMBE K PROBLEMATIKI TRETJE OSEBE EDNINE PERFEKTA H KORENOM S STRUKTURO *C(R)eH- V KELTŠČINI

COBISS: 1.01

[HTTPS://DOI.ORG/10.3986/JZ.26.2.07](https://doi.org/10.3986/JZ.26.2.07)

Prispevek obravnava sinhrono in diahrono danosti aktivnega (s stališča keltskega sistema pravilneje nedepontentniškega) perfektovega osebila za 3. osebo ednine korenov, izglasnih na zaporedje *^oeH-, v celinski keltščini (galsko in lepontsko gradivo), in sicer na zgledih, ki razvoj problematičnih sekvenc *^ooHe izpričujejo neposredno (glagola pide. *^dheH₁- 'položiti' oz. *deH₃- 'dati'), ter v sklopu glagola (i)e/our- 'dodeliti', ki terja ponoven premislek o svoji genezi.

Ključne besede: keltščina, galščina, stara irščina, vedska stara indijščina, iranščina, glagolsko oblikoslovje, perfekt

Notes on the Third-Person Perfect Singular of *C(R)eH- Roots in Celtic

This article addresses a few synchronic and diachronic issues connected with the third-person singular active perfect ending of verbal roots in *^oeH- in Continental Celtic (Gaulish and Lepontic), based on insights into the verbal forms that can be seen as direct reflexes of the problematic *^ooHe-type sequences (such as PIE *^dheH₁- 'put, place' and *deH₃- 'give') as well as in relation to the verb (i)e/our- 'bestow', which requires a reappraisal of the diachronic facts around its historical development.

Keywords: Celtic, Gaulish, Old Irish, Vedic, Iranian, verbal morphology, perfect

1 CELINSKOKELTSKI °ŭ KOT KONČAJ 3ED AKTIVNEGA PERFEKTA OSNOV, IZGLASNIH NA PIDE. *°VH: EVIDENCA

Otoškokeltsko (tj. gojdeljsko in gradivsko gledano staroirsko) gradivo se v primeru edninske paradigme perfekta h korenom, izglasnim na zaporedje vokal plus laringal (*C(R)eH-), obnaša skrajno inovativno in za ugotavljanje razvoja sekvenc *^ooHV- (1ed pf. *^ooH-a < pide. *^ooH-H₂e, 3ed pf. *^ooH-e < pide. *^ooH-e, 2ed pf. *^ooH-as¹ ← pide. *^ooH-tH₂e) ni povedno. Tovrstne perfektove

1 Novo osebilo *-as v 2ed pf., tj. z zamenjavo podedovanega *-ta z *-as, je prvotno nastalo v kontekstih, kjer je bil koren izglasen na dental, pri čemer je v sekvenci *^oT-ta že prakeltsko po regularnem razvoju (*tt >) *tst v *t^s prišlo do zabrisa morfološke meje. Po restituciji dentalnega izglaslja pod pritiskom ostalih oblik, kjer je to ostalo intaktno, je nato prišlo do remorfemizacije izglasnega *-a kot osebila: *^ot^sa → *^oT-a. Ker bi novo osebilo sovpadlo z osebilo za 1. osebo, je bilo nato po zgledu na 2ed prezent-aoristovega sistema tematskih osnov *-e-s verjetno opremljeno z elementom *s (tako McCone 1994: 166), vendar je taka predpostavka lahko golo teoretična, saj izglasni *s v samem gradivu (to prihaja izključno iz staroirskega sistema) ni (in v tej kategoriji tudi pričakovano ne bi) pustil vidnih sledi. Staroirsko gradivo za 2ed zagotovo priča le o dejstvu, da je bilo ustrezno perfektovo osebilo vzglasno na vokal in da je ta vokal moral biti ali *a ali *o (ki pa v kontekstu perfekta seveda ni smiselna teoretična možnost), in sicer

osnove namreč regularno okrnijo vokalično izglasje in na konzontančno izglasje korena samega direktno pridajajo vokalično vzglasna osebila oz. ga nadomestijo s sinhronim veznim vokalom *-a- (v primeru 2mn in morda 1mn²) oz. *-o- (v primeru 3mn in morda 1mn): *Ce-C-a, *Ce-C-a-s, *Ce-C-e, *Ce-C-o/a-mor, *Ce-C-a-tes, *Ce-C-o-r (-o-nt-or). Od tod se sinhrono vzpostavi pravilo, po katerem vsak koren s sinhrono strukturo *C(R)ṽ- šibko perfektovo osnovo gradi po principu *CV-C(R)-, ta pa je vsaj v okviru gojdelskega sistema tudi posplošena, prim. zglede tipa pide. *gé-ḡḡH₁- > pkelt. *ge-gnā- → *ge-gn-a/e/o- > stirs. gén- ~ géuin- (za pide. *gé-ḡónH₁-/*gé-ḡḡH₁-) h *gan-je/o- 'roditi se' (stirs. gainithir 'rodi se', gl. KPV 327ss.), pide. *gé-ḡḡH₃- > pkelt. *ge-gnā- → *ge-gn-a/e/o- > stirs. ·gén- ~ ·géuin- (za pide. *gé-ḡnóH₃-/*gé-ḡḡH₃-) h *gni-nu- 'spoznati' (stirs. ·gnin 'spozna, prepozna', gl. KPV 347ss.) ali *ti-tlā- → *ti-tl-a/e/o- > stirs. tiul- ~ tiuil- (za pide. *te-tólH₂-/*te-tlH₂-) k *tli-na- '(od)vzeti, ukrasti' (stirs. tlenaid 'vzame, ukrade', gl. KPV 641ss.). Nekdanja krepka, ojevskoprevojna osnova svojo sled pušča le še v vokalizmu reduplikacijskega zloga, ki je pri korenih s strukturo *C(R)ei- po regresivni asimilaciji sinhrono ijevski.³ Otoškokeltsko se namreč ta vzorec razširi še na korene s strukturo pide. *C(R)ei- > pkelt. *C(R)e- → *Ce-C(R)-, npr. *ki-je/o- 'jokati' (stirs. ciid 'joče', gl. KPV 404ss.) → praet. *ki-k-a/e/o- > stirs. cich- ~ cech- za pričakovano *ké-koj-/*ké-ki-, *ri-na- 'prodajati' (stirs. renaid 'prodaja', gl. KPV 551ss.) → pret. *ri-r-a/e/o- > stirs. rir- ~ rer- za pričakovano *H₂re-H₂roiH-/*H₂re-H₂riH- itn.

Celinskokeltsko gradivo preko galskega 3ed pf. δεδε 'položil je, dal je' (RIG I G-27, G-28, G-203, G-206) k okrnjeni, neo-osnovi *de-d- za pide. *d^he-d^hoH₁-/*d^he-d^hH₁- ali *de-doH₃-/*de-dH₃-⁴ izpričuje identičen proces, a

- zaradi vokalne harmonije (t. i. nižanja nenaglašanih visokih vokalov), ki jo povzroča v odnosu do korenskega vokalizma. Kljub temu v prid možnosti, da je bilo osebito sekundarno opremljeno še s *s kot tipično karakteristiko 2ed, govori nepričakovana poteza v 2mn v okviru perfektove konjugacije, in sicer ajevski vezni vokal med osnovo in podedovanim osebitom *-tes (s čimer je sinhrono osebito za 2mn perfekta dejansko *-ates, ki je moral v 2mn prodreti po naslonitvi na 2ed. To pa se je lahko zgodilo le, če je tudi v perfektu med osebama že pred vnosom ajevskega vokalizma pred osebito *-tes veljal paralelizem, kakršen je bil za odnos med tema dvema kategorijama značilen izven perfekta, torej 2ed *-e-s : 2mn *-e-tes, od koder 2ed *-a-s : x ⇒ 2mn *-a-tes.
- 2 Vezni vokal je, kar se tiče nadaljnega fonetičnega razvoja proti stari irščini, lahko ali ojevski ali ajevski, odvisno od tega, katera oseba je vplivala na formiranje 1mn perfekta. Ker je sama struktura osebita *-mor retrogradnega nastanka, in sicer pod vplivom 3mn (*-o-r, *-o-nt-or kot sinhrona regularizacija za pide. *-ēr, ki ga poleg keltščine, ki takšno osebito izkazuje posredno, izpričujeja le še hetitsčina v okviru anatoliščine in italski sistem (konkretno sicer le latinščina, kar pa ugete biti ob skopem gradivu drugih italskih jezikov tudi naključno)), je verjetno, da je bil od 3mn prevzet tudi tematski vokal *-o-.
- 3 Ta poteza keltskega glagolskega sistema ima svojo tipološko ustreznico v indoiranščini, kjer se podedovani ejevski vokalizem reduplikacijskega zloga (in tudi podedovani ijevski v sklopu *i → *u / __u) po principu vokalne harmonije sistemsko prilagaja vokalizmu korena: *e → *i / __i, *e → *u / __u.
- 4 Pace LIV² 138, op. 27 (s sklicevanjem na Rubio-Orecilla 1999: 111), besedni kontekst, v katerem se glagol *ded^o pojavi, v ničemer ne zagotavlja, da gre nedvomno za pide. *d^heH₁- 'postaviti' in ne *deH₃- 'dati'.

je ta zagotovo primerljiv le tipološko, ni pa z otoškoteltskim nujno zvezan tudi genetsko,⁵ na kar jasno opozarja lepontski hapaks legomenon *TeTu* (LexLep CO–48 z navedbo vseh starejših virov), fonetično /dedū/, ki kot *forma difficilior* zagotovo ohranja starejše oblikotvorne razmere. Iz tega torej nujno sledi sklep, da je 3ed aktivnega perfekta s strukturo *CV-C-e, kjerkoli se v okviru keltščine pojavi, le mlajši nadomestek za primarno pkelt. *Ce-Cū, in sicer po interparadigmatski izravnavi anomalnega končaja °ū preko direktnega sinhronega nadomestka z običajnim osebilom *-e (*Ce-Cū → *Ce-C-e, od koder se nato izlušči neo-osnova *Ce-C-). Logični sklep bi torej bil, da je kot prakeltski refleks za prajezično izhodiščno *°oH-e oz. – definirano bolj previdno – za zaporedje, ki je pri korenih, izglasnih na zaporedje *°VH-, služilo v funkciji 3ed akt. pf., zagotovo treba predvideti *°ū.

2.1 Celinskoteltsko gradivo s sekundarno pridobljenim °ū

Dodatna potrditev o primarnosti *°ū kot prvotnega končaja 3ed perfekta h korenem, izglasnim na *°VH-, se v celinskoteltskem gradivu potrjuje tudi posredno, in sicer v glagolskih oblikah, katerih struktura ne ustreza tipu *Ce-CoH-/*Ce-CH- oz. ki s formalnega vidika niti niso perfekti. Takšne oblike direktno potrjujejo dejstvo, da se je *°ū v podedovanem tipu *dedū v 3ed akt. pf. sinhrono pričel razumeti kot alomorf k podedovanemu *-e⁶ in je bil lahko sekundarno vnesen v oblikotvorne kontekste, kjer ni bil podedovan. V okviru takšnega gradiva je treba ločiti med dvema skupinama glagolov, in sicer dobro izpričano skupino perfektovih oblik glagola (*i*)e/our- ‘dodeliti’ v transalpski galščini in lepontščini ter galskimi formalno perfektiviziranimi imperfekti denominativa *karn-ī- < *karnī-/*karneīo- ← *karne-īe/o- ‘postaviti’ (k samostalniku *karno- ‘kamen’, ‘kup kamenja’ > ‘kamnita gomila’).

Slednji se ohranja v cisalp. gal. 3ed *KarniTu* (RIG II.1 E–5) /karnītū/ ‘postavil je’ na bilingvi iz kraja Todi z latinsko ustreznico *locavit et statuit*, v transalp. gal. 3ed *καρνιτου* (RIG I G–151) /karnītū/ ‘id.’ < *karnī-t + -ū ← *karne-īe-t ter cisalp. gal. 3mn *KarniTus* (RIG II.1 E–1; Morandi 2004: 583, št. 95) /karnintūs/ ‘postavili so’ < *karni-nt + -ū + -s < *karni-nt (s skrajšanjem po Osthoffovem zakonu) < *karnī-nt ← *karne-īo-nt. Oblike za 3ed jasno izkazujejo sekundarno razširitev z elementom -ū, ki je bil dodan na že obstoječe preteritalno osebito -t; zdi se, da je bil po proporcu 3ed *-t : 3mn *-nt = 3ed *-t-ū : x ta element vnesen tudi v osebno glagolsko obliko 3mn *karnint. Ker bi se slednja po tem postopku sinhrono končevala na isti element kot njena edninska ustreznica, bi bila v prid večji morfološki transparentnosti dodatno pluralizirana z elementom *-s, ki

5 Slednje je seveda možno le v primeru, da bi tip *CV-C- predstavljal skupno inovacijo galskega in otoškoteltskega sistema oz. bi bil pozna, splošnokeltška poteza, pri čemer bi lepontska oblika zaradi kronološkega razkoraka med izpričbami predstavljala naravni arhaizem.

6 Na to seveda kaže tudi samo dejstvo, da se je tak *°ū v postopku galske in gojdelске regularizacije direktno zamenjeval s splošnejšim osebilom *-e, kar opozarja na njuno funkcijsko prekrivnost (v sinhronem smislu).

je bil v takšne sekundarne glagolske kontekste vnesen ali iz imenskega oblikoslova, kjer je imenovalniško sklonilo **-es* (sinhrono tudi **-s*) vsebovalo jasen znak pluralnosti, ali pa gre za perfektivizirajoči sufiks **-s* (prim. Dunkel 2014 II: 258).⁷ Glede na gal. 3mn pf. *iourus* (gl. dalje spodaj) je sicer jasno, da je bila sekvenca **-ūs*, kakršna je dodana na obliko *KarniⁿTus*, dejansko sicer že konglomeratna sinhrona ustreznica alomorfu **-ū* v okviru perfektovega sistema in da sta bili obliki **karnī-t* in **karni-nt* z **-ū* oz. **-ūs* opremljeni v sklopu istega morfološkega postopka ter torej oblika 3mn **karnintūs* ni nastala v dveh ločenih korakih: **karnint* → **karnintū* → **karnint-ūs*. Izvor perfektovega variantnega osebila 3mn **-ūs* za pričakovano in večinsko izpričano **-or* (→ **-o-nt-or*) je tako treba razumeti kot inovacijo, spodbujeno ravno s sinhrono anomalijo variantnega osebila *-ū* za 3ed, njegovo izhodišče pa je prav tako zagotovo perfekt sam. Kamor se je torej v postopku sekundarne formalne perfektivizacije⁸ v sklopu 3ed razširil **-ū*, je v 3mn pričakovana vzporedna pojavitev **-ūs*.⁹

Drugi sklop oblik s sekundarno prisotnim **-ū* oz. na njegovi podlagi nastalo množinsko ustreznico **-ūs* logično razpade na dve skupini. Prvo skupino tvorijo oblike glagola (*i*)e/our- 'dodeliti' kot galskega naslednika regularno reduplicirane perfektove osnove pide. **pe-pórH₃-* (za pide. **perH₃-* gl. LIV²: 474–475) na napisih, nastalih v latinskem alfabetu: 3ed *ieuru* (RIG II.1 L–4, L–7, L–10, L–11, L–13; RIG II.2 L–133), *ieuru* (RIG II.1 L–9), *ie{i}uru* (RIG II.1 L–3), 3mn *iourus* (RIG II.1 L–12).¹⁰ Pri zapisu diftonga **eu* zabeležbe oscilirajo med ⟨eu⟩ in ⟨ou⟩, kar je značilnost ravno tistega galskega gradiva, ki je ohranjeno v napisih, nastalih v latinskem alfabetu, in se pojavlja izključno v primeru izvornega **eu*, ne pa tudi **ou*. V grškem alfabetu galolatinskemu 3ed *ieuru* ustreza enkrat izpričani ειωρου (RIG I G–153) v istem pomenu. Glede na uzus pri zapisovanju gal. **ī* v zgledih, kot so Ded teonima κρειτε (RIG I G–213), -πειξ ob -πιξ 'vladar' (za zabeležbe gl. Delamarre 2003²: 259) ali element -βρογεις v dvodelnih etnonimih (RIG I G–275), in popolno zamenljivost omege ⟨ω⟩ in omikrona ⟨ο⟩ pri zapisovanju **ō* oz. **o*¹¹

7 Neupravičeno se tak **-s* sicer prepozna v sigmatskem elementu staroperzijskega 3ed *-š* in 3pl *-šaⁿ ~ -haⁿ*, ki je internoperzijskega analoškega nastanka, je pa v polni prevojni stopnji verjetno prisoten vsaj v vedskem sekundarnem medialnem osebilo 2sg *-thās* < **-tH₂e-es* in ga je skoraj brez dvoma treba prepoznati tudi v besedotvornem elementu **-s-* tako sigmatskega aorista kot njegovih zametkov v sklopu anatolskih motiviranih korenov tipa *pāš-* 'pogoltniti' < **peH₃-s-*.

8 V identičnem postopku, le da v tem primeru preko perfektovega osebila **-e*, sta bila perfektivizirana lepontska imperfekta *KariTe* in *ḲaliTe* < **g/kar/l-i-t* (< **-īe-t*) + *-e* (za obliki sami gl. predvsem Lejeune 1970: 446–449). Razporeditev *-t-ū* proti *-t-e* kot novih sinhronih osebilo v sklopu 3ed podedovanega imperfekta (s stališča keltskega sistema torej asigmatskega preterita) tvori pomembno morfološko izogloso med lepontščino in cisalpsko galščino.

9 Glede ocene **-ūs* kot množinske variante neo-osebila **-ū* gl. tudi Eska 1990: 85; Meid 1998: 10–11; Eska 2007 [2008].

10 Pace de Hoz 1995: 63 gre v primeru L–12 nedvomno za 3mn pf. (napis je jasno strukturiran kot S[plural]+V+IO z elipso direktnega predmeta) in ne za Ted sr sufigniranega zaimka.

11 Prim. ωουουτ (RIG I G–257) ob ωουουτ (RIG I G–271) za **auuot* (z latinsko grafijo *AV(V)OT*; za zabeležbe gl. KPV 741).

(vzporedno s situacijo pri η : ε , pri čemer je z eto sorazmerno pogosto zapisan tudi kratki $*e$, epsilon pa je sistemsko v uporabi tako za $*e$ kot njegovo dolgo varianto $*\bar{e}$), je izpričano sekvenco $\varepsilon\omega$ pov možno brati kot $/\bar{i}-\text{or}\bar{u}/$ ali $/\bar{i}-\text{or}\bar{u}/$. Od navedenih možnosti je glede na latinske zapise *ieu-* oz. *iou-*, ki nedvomno kažejo na izvorno dvoglasniško vrednost zaporedja, ki se v hiatu nahaja direktno za $/\bar{i}/$, seveda sprejemljiva le prva, če se želi v gradivu prepoznavati odraz identične tvorbe (gl. spodaj za alternativno možnost) in pod predpostavko, da se v $\langle\omega\rangle$, fonetično $/\bar{o}/$, ohranja že mlajša, monoftongirana varianta pkelt. $*ou$ (enako npr. že Lejeune 1968: 40 in *pace* KPV 739; glede problematike gal. $\langle eu \rangle$ za etimološki $*eu$ gl. še Repanšek 2016: 57, 205–207). Ker je prehod pide. $*p$ v pkelt. $*\phi$ (in nato dalje preko ošibitve v $*h$ do popolne onemitve $/\emptyset/$)¹² relativnokronološko gledano starejši od prehoda pkelt. $*uu$ v $*ou$, na kar opozarjajo zgledi, ki kažejo na razvoj $*\phi > *w$ / $V[-\text{prednji}]_n$ (McCone 1996a: 45; Schrijver 1995: 348), je jasno, da je sklop razvojev, ki je prizadel pide. $*p$ v okviru prakeltsčine, starejši tudi od prehoda $*eu$ v $*ou$, ki je šele splošnokeltski. Iz tega sledi, da bi zaporedje $*pe-p\acute{o}rH_3-$ že prakeltsko zagotovo dalo $*e-or-$, pri čemer bi na hiatnem segmentu $*e-o$ nastalo diftongialno zaporedje $*eu$, in sicer že dovolj zgodaj, da je sovpadlo s starim, podedovanim $*eu$. V latinskem alfabetu nastali zapisi z $\langle eur \rangle$ torej ne morejo biti posledica pozne diftongizacije zaporedja $*e-or-$ (kot npr. sklepa Schumacher 2004 = KPV 740), razen pod pogojem, da bi se zaporedje $*e-or-$ zaradi morfemske transparentnosti dalj časa ohranilo kot hiatno, nikakor pa ne kot direktni odraz obrnjene relativne kronologije (tj. z $*eu > *ou$ pred $*\phi > /\emptyset/$). Ker glede na zgoraj izpostavljeno zapisovalno prakso grški $\langle\omega\rangle$ v $\varepsilon\omega$ pov ne kaže nujno na $/\bar{o}/$ in s tem ne priča nedvoumno o monoftongiranem refleksu pkelt. $*eu < *e-o$, bi sicer teoretično prišel v poštev tudi scenarij z $*e-or-$ v vzdrževano morfemsko mejo. Kot vsak galski $*e$, ki je sekundarno stal v hiatnem položaju za zadnjim srednjim ali nizkim vokalom, bi se tudi $*e$ v zaporedju $*e-or-$ regularno dvignil v $*i$ (prim. Omn *suiorebe* (RIG II.1 L–6) < pkelt. $*suesor-i-bi$ k pide. $*sue-sor-$ ‘sestra’ in Omn kazalnega zaimka *sondiobi* (Chartres A6, B10), če za $*son-de-so-$ itd.) (Stifter 2012: 538–539; Repanšek 2013: 186–187), torej pide. $*pe-porH_3-$ > spkelt. $*e-or-$ → ohranitev hiata $*e-or-$ > gal. $*i-or-$. To bi seveda nujno pomenilo, da je galska sekvenca $\varepsilon\omega$ pov sicer etimološko sorodna ne pa tudi strukturno identična z *ieu-* ~ *iou-*, kakršno ohranjajo zapisi v latinskem alfabetu, ki jih je mogoče interpretirati zgolj kot sekvence, vsebujoče dvoglasnik. Kar se tiče vzglasnega elementa $*i-$, bi ga bilo v grških zgledih v tem primeru treba razumeti kot integralni del osnove, v latinskih pa ne. Vsaj v slučaju zaporedij *ieu-* ~ *iou-* je treba $*i$ vsekakor obrav-

12 Kot h se namreč utegne ohranjati še pred prednjimi vokali v galskem etnonimu *Heluetii* (ta je sicer odsoten v etruščanskem integratu *eluveitie*), če k $*pelH_1-u-$ in antičnem toponimu *Hercynia* k $*perk(w)u-$ (prim. Falileyev 2006). V najstarejšem stadiju, torej $*\phi$, se pide. $*p$ še ohranja v lepontščini v poziciji $u_V[+\text{zadnji}]$, in sicer v antroponimu UVAMOKOZIS < $*upamo-go\bar{v}is$ < $*up\bar{m}H_2o-g^h\bar{o}stis$ (za spkelt. $*wamo-$ < $*u-amo-$), kjer je za njegov zapis uporabljena digama, ki sicer v lepontskem alfabetu nima vloge (gl. Eska 2012; Dupraz 2015).

navati kot preverbalni (prvotno adverbialni) element **epi* oz. **pi* (tj. ničta stopnja **epi-*, gl. Dunkel 2014 II: 247) 'na' (tako že Schmidt 1986: 176, prim. KPV 740; povsem neprepričljivo Lambert 1994: 104–105 1997: 403) > pkelt. **eġ-* oz. **i-*. Bistveno vprašanje za oceno grških zgledov je torej, ali zapis ⟨εωρ-⟩ resnično utegne kazati na /i-or-/ < **e-or-* in torej v odnosu do ⟨ieur-⟩ ~ ⟨iour-⟩ < **eġeur-* oz. **i-eur-* < **(e)pi-pe=porH₃-13* predstavlja nepreverbirano varianto z ohranjenim hiatom na morfemskem šivu.

Kar se tiče zapisa etimološko dvoumnega vzglasnega elementa, bi bil digraf ⟨ει⟩ za zapis kratkega **i* (< **e* / __V[+zadnji]) unikum, s tem pa predpostavka ⟨ει⟩ = /i/ *ad hoc*, saj dejansko ne temelji na tem, kar nas o etimološki oz. fonetični vrednosti galogrškega ⟨ει⟩ uči gradivo. Poleg tega je še splošnokeltska ohranitev hiata v zaporedju **e-or-* (< pkelt. **φe-φor-*), kakršno bi po pravkar omenjeni interpretaciji terjal ⟨εωρ-⟩, nemogoča glede na zgodovinski razvoj te perfektive osnove v gojdelški otoški keltščini (tj. do sinhronega stanja v stari irščini). Staroirski perfekt (tam sinhrono t. i. brezpriponski preterit po izgubi funkcijske opozicije med aoristom in perfektom in njenim prestrukturiranjem v besedotvorno dubletu, odvisno od korenenske strukture) k indoevropskemu **perH₃-* namreč za razliko od navedenih galskih zgledov nadaljuje sinhrono ničto prevojno stopnjo perfektive osnove. Ta se je analoško preoblikovala po sinhroni ničti prevojni stopnji korenov s strukturo **CeT-* tipa **ret-* 'teči': pf. **re-rot-/*re-rt-* → **rēt-*, ki je nastala po popolnoma enakem principu kot pragermanski ustrezniki krepkih preteritalnih (= prajezičnih perfektovih) osnov v sklopu šibke osnove (sinhrono torej v pluralu) petega razreda, tj. z zamenjavo reduplikacije z dolgim ejevskim vokalizmom: **Ce-CT-* → **CēT-*. Prakeltski sistem se od pragermanskega loči v dveh nadaljnjih inovacijah, in sicer po nadaljnji zamenjavi **ē* z **ō* po korenem vokalizmu krepke variante in nato popolni posplošitvi šibke osnove **CōT-* (← **CēT-*) (za mehanizem gl. McCone 1994: 168–169; KPV 75–76). Ker v tem procesu nastane t. i. keltški (natančneje otoškokeltški) *ā*-preterit, je jasno, da gre pri prestrukturiranju tovrstnih perfektov za že vsaj zgodnjeprakeltski proces in da je moralo do regularizacije **ē* v **ō* priti vsaj v tem obdobju oz. že predprakeltsko. Fonetični prehod **ō* v **ā* je namreč že prakeltska glasovna sprememba, ki ob morebitni poznejši zamenjavi **ē* → **ō* ne bi mogla več poteči. Shematično torej pide. **re-rot-/*re-rt-* → (vsaj) zgpkelt. **re-rot-/*rēt-* → zgpkelt. **rōt-* > pkelt. **rāt-* (> stirs. *ráth-*). Zelo podobno kot v pragermanščini se enak vzorec vzpostavi tudi pri korenih s strukturo **CeL(H)-* (z germanskega stališča torej v okviru četrtega krepkega razreda kot zamenjava **CuR-* < **(Ce)-C_R*- izven preterito-prezentov, kjer se izvorno stanje

13 Hapaks *eurises* (RIG II.1 L–2), glede na kontekst najverjetneje 'ki so dali/podarili/darovali', je edina nepreverbirana varianta te perfektive osnove, ki se je ohranila v sklopu galskega gradiva. Najverjetneje gre v tem primeru za Imn m aktivnega participa perfekta s posplošeno ničto stopnjo sufiksalnega dela, transponirano torej **pe-porH₃-us-es* > **eur-us-es* (prim. Lambert 1994: 105), vendar pri tem ni pojasnjen ⟨i>, ki bi moral biti po tej interpretaciji, če je pravilna, obvezno ocenjen kot grafična napaka.

še ohranja kot relik).¹⁴ Presenetljivo je torej, da perfekt glagola **perH₃-* v stari irščini sinhrono tvori brezpriponski preterit *ír-* in se ne obnaša kot *ā*-preteritalna osnova. Pragojdelska preteritalna osnova **ír-* se je lahko razvila le iz pkelt. **ēr- < *φēr-*, torej dejansko iz sicer resda prestrukturirane šibke osnove **pe-prH₃-* → **pēr-*, vendar brez naknadne regularizacije v **φōr-* (prim. KPV 510). Slednjo anomalijo v razvoju pa je mogoče pojasniti le, če je bila taka regularizacija v obdobju, v katerem bi do nje v sklopu sistemske preнове prišlo, onemogočena kot posledica sinhrono zabrisane transparentnosti morfemske meje med reduplikacijskim zlogom in korenskim delom krepke perfektive osnove. S tem se za prakeltsko obdobje torej potrjujejo razmere, kjer je med krepko in šibko osnovo perfekta glagola **perH₃-* prišlo do razdvojitve in posledično zgodnjega razpada paradigme na varianto **eūr-* (posplošeno (vsaj)¹⁵ v galščini in morda lepontščini) < **e-or- < *φe-φor- < *pe-porH₃-* in varianto **ír- < *φír- < *pēr- ← *pe-prH₃-*, posplošeno (vsaj)¹⁶ v gojdelščini.

Ker je torej za uspešno razlago anomalnega vedenja šibke perfektive osnove glagola **perH₃-* v primeru krepke osnove za prakeltsko izhodišče treba predpostaviti zaporedje **eu* z zabrisom morfemske meje med **e* in **o*, se tako ne zdi verjetno, da bi se v galogrškem ⟨ειωρ-⟩ ohranjala varianta, kjer do takšnega zabrisa ni prišlo. S tem se utrjuje prepričanje, da se v ⟨ειωρ-⟩ ohranja isto etimološko zaporedje kot v ⟨ieur-⟩ ~ ⟨iour-⟩, pri čemer mora biti glede na gradivo, ki opozarja na ⟨ει⟩ v fonetični vrednosti /ī/, izhodišče očitno **epi-pe=porH₃-*, saj bi v primeru **pi-pe=porH₃-* pričakovali kratek vzglasni **i*. Zapis ⟨eu⟩ v galolatskih zabeležbah pa mora ob tem predstavljati arhaizem (ob že prisotnem mlajšem ⟨ou⟩ v L-12 in monoftongiranem /ō/ v obeh grških zgledih), ki se je v stereotipiziranih votivnih kontekstih, v kakršnih se tipično pojavlja, lahko še posebej dobro in dolgo obdržal. Pri tem seveda ostaja problematičen le refleks **ī* za pkelt. **ē < *e_i*, ki ni sistemski. Verjetno vzporednico ima sicer v dvodelnih osebnih imenih, ki v prvem členu vsebujejo element *Dio-* (za območje osrednjega galskega areala prim. *Diocrarus*, CIL XII/4217; *Diocharus*, CIL XIII/11154; *Dioratus*, CIL XIII/1142, 721, 2583, proti perifernogalskemu *Deuomarus*, RIU/1225, ali *Deuognatus*, CIL III/5101) za pkelt. **dēuo- < pide. *deīuo-* 'bog', ki utegne kazati na **ē > *ī* v hiatu (v primeru

14 Pide. **telH₂-* 'nositi' temu prestrukturiranju uide, saj se po sinhronem strukturnem sovpadu nazalnoinfigirane osnove **tli-na- ≤ *tl̥-né-H₂-* z nazalnoinfigirano osnovo korenov s strukturo **CRēi(H)-*: **CRI-na-* (≤ **Cri-ne-H-*) tudi v okviru perfekta vzpostavi osnova, ki strukturno ustreza perfektivi osnovi h korenem s strukturo **CRēi(H)-*, torej **ti-til-a/e/o-* kot **Ci-CR-a/e/o-* (o prestrukturiranju slednje za pričakovano **Ci-CRoi(H)-/*Ci-CRī-* gl. zgoraj); prim. KPV 641ss. Pide. **perH₃-* takšne usode ne doživi izključno zaradi drugačne sinhronne podobe nazalnoinfigirane prezentive osnove **φar-na- ≤ *pr̥-né-H₃-*, ki na sinhronem nivoju ni mogla strukturno sovpasti s kakšno drugo.

15 Ob umanjkanju gradiva v ostalih celinskokeltskih jezikih. Glede lepontske problematike gl. spodaj.

16 Ob umanjkanju gradiva v britanski keltščini.

**dēuo-* torej po predhodni absorpciji **u* v sledeči **o*, na kakršno lahko opozarja tudi galski preverb *o-* < **uo-* < pide. **upo-* (Chartres, A7)) (Repansšek 2013: 188).

Vsa problematika, ki se tiče oblike in fonetičnega razvoja preverba ter interpretacije fonetične realnosti za zapisoma ⟨*ei*⟩, ⟨*i*⟩, sicer izhaja iz predpostavke, da bi se eventualno zaporedje **eī-* < **epi-* na morfemskem šivu pred vokaličnim vzglasjem osnove **eur-* < **epor-* obnašalo kot pravi diftong, kar pravzaprav ni dokazljivo. Kot se da zanesljivo sklepati na podlagi staroirskega predloga *iar n-* 'po; za; preko' < pgojd. **ēran* za pide. **epi-ro-m* (s 3ed prepozicionalnega zaimka *iarum* < **ērūv̄* < **ērūvū* < **ērōv̄eu* < **ērōv̄euhu* < **ēromesu* < **epirom-esjūi* < **epirom-esjōi*¹⁷), je prehod pkelt. **eī* v pkelt. **ē* (t. i. **ē2* ali »mladi« **ē*) relativnokronološko treba umestiti za razvojem **p* > \emptyset , iz česar sledi, da bi se zaporedje **epi-pe-* po vseh pričakovanih moralo razviti v **eī-e-*, tj. z nediftongialnim zaporedjem **eī*, ki se razen pod pogojem, da je bilo kot dvoglasniška zveza obravnavano sekundarno pod vplivom morfemske meje, z drugimi besedami torej pred tako pogojenim hiatom, ne bi razvilo v pkelt. **ē*. Tako ohranjeni **eī* bi nato regularno prešel v **ii*, vzporedno z **e* v zaporedjih **o-e-īe-* (iztematski denominativi) in **e-īe-* (kavzativi) > **īī-*, pri čemer bi bil vzglasni **e* perfektove osnove **eur-* (za pričakovano ***īīur-*) na morfemskem šivu ohranjen oz. restituiran. Za nadaljnji razvoj sekvence **ii* v predvokalnem položaju ni vzporednic, vendar bi, če je domneva pravilna, po oceni gradiva vsekakor kazalo sklepati ali na **ī* ali eventualno na ohranitev, pri čemer bi moral biti zapis ⟨*ei*⟩ = /*ī*/ fonetični približek za /*ii*/ (vzporednice, po kateri bi bilo mogoče preverjati pravilnost take predpostavke, žal ni). V takem primeru bi bila seveda popolnoma enako verjetna tudi etimološka podlaga **pi-pe-porH3-* > **i-e-or-* > **īēur-*, torej z ničto prevojno stopnjo preverba **epi* in z **ī* kot polnilcem zeva v prid ohranitvi morfemske meje med refleksom **pi-* in vzglasjem osnove.

2.2 K izvoru 3ed *ōū* v galskem *ieuru* ~ *ειουρ*

Preverbirana galska perfektova osnova **ī-ēur-* oz. **īēur-* > **ī(i)our-* > **ī(i)ōr-* v večini izpričanih oblik za 3ed ne kaže na pričakovano osebilo **-e*, ampak na ⟨*u*⟩ v galolatskem in ⟨*ou*⟩ v galogrškem kontekstu. Da ⟨*ou*⟩ zagotovo ne odraža fonetičnega /*ou*/, ampak /*u*/, je razvidno še zlasti iz G-153, kjer je v sklopu istega napisa diftong **ou*, kakor je tudi splošni uzus, zapisan kot ⟨*ou*⟩ (τοουτιους za galski izsamostalniški pripadnostni pridevnik **tout(i)ios* 'civis'). Poleg tega bi bilo treba v primeru izhajanja iz izglasnega **ou* za zapise v latinskem alfabetu sklepati, da odsevajo poznejšo galsko glasovno spremembo **ō* (< **ou*) > **ū* / ___#, ki bi bila paralelna z razvojem **ai* > **ī* (preko monoftonga **-ē*) v izglasju, kar pa se v galskem gradivu ne potrjuje: prim. *ταρανοου* (RIG I G-27), Ded teonima **Taranu-*, in *gussou* (L-66; gl. še McCone 1996b: 114) < **gut^sou* h **gus-tu-* 'moč'. Iz navedenega sicer še ne sledi nujno, da osebilo, ki ga izkazu-

17 Po internokeltski izravnavi pide. **esmōi* po Red **esjo*.

jejo galske perfektive oblike glagola $*perH_3-$, ni konglomerat podedovanega in pričakovanega $*-e$ z variantnim perfektivim osebilom za 3ed $*-ū$ (kakršno je nastalo v sklopu 3ed akt. pf. h korenem, izglasnim na sekvenco $*^{\circ}eH-$), saj bi tak diftong sekundarnega nastanka pričakovano ne bil vključen v fonetične procese, ki so prizadeli stara $*eu$ oz. $*ou$. Teoretično je torej tako izhodišče apriorno mogoče, a po upoštevanju galskega gradiva le pod predpostavko, da bi bil – v primerjavi s podedovanim $*eu$ – mladi $*eu$ v okviru galskega sistema v izglasju regularno monoftongiran ($*eu > *ū / _ \#$). Take predpostavke sicer ni mogoče podpreti z vzporednim gradivom, poleg tega pa proti njej govori pluralna oblika *iourus* (L–12), ki ponovno izpričuje iz anomalne edninske variante zraslo interno-keltsko množinsko osebito $*-ūsk$ in to povsem vzporedno z razmerjem $*-ū : *-ūs$ v formalno perfektiviziranih cisalpskogalskih imperfektih, kjer je $*-ū$ kot direktni prirastek dodan na 3sg impf. $*-t$. Zdi se torej verjetneje, da je bil tudi v primeru perfektive osnove $*ī(i)eur-$ podedovani $*-e$ z $*-ū$ direktno nadomeščen: $*ī(i)eur-e \rightarrow *ī(i)eur-ū$. Tokrat seveda v kategoriji, kjer je osebito $*-ū$ imelo svoj domicil. Če razlog za takšno zamenjavo osebita $*-e$ (in posledično 3mn $*-or$) z $*-ū$ (3mn $*-ūs$) torej ni formalne narave v smislu, da na osnovo $*ī(i)eur-$ ni bil naplaščen v procesu prestrukturiranja preteritalnega glagolskega sistema, je vzrok za odsotnost pričakovanega $*ī(i)eur-e$ treba iskati na preseku z drugo jezikovno ravnino: preverbirana perfektiva osnova $*ī(i)eur-$ ‘dati, dodeliti, ustanoviti, postaviti’ < ‘priskrbeti’ je bila z osebilom $*-ū$ očitno opremljena po principu leksikalne analogije s sinhrono sinonimnim $*dedū$ (k pide. $*d^heH_1-$ oz. $*deH_3-$), še preden je bil slednji podvržen prenovi v interparadigmsko regularizirani $*dede$.

Da je takšna razlaga zagotovo pravilna, se potrjuje z galskima variantama 3ed $\epsilon\omega\alpha\iota$ (RIG I G–528) $ī(i)ōraj$,¹⁸ *ieuri* (RIG II.1 L–67) $ī(i)eurī$ (slednji z mlajšim $*-ī < *-\bar{e} < *-\bar{a}i$ v absolutnem izglasju, kakršen se dodatno potrjuje v številnih Ded ženskih osnov na $-\bar{a}$ po regularnem skrajšanju izglasnega refleksa pide. $*-aH_2ai >$ pkelt. $*-\bar{a}i$). Ta vzporedna galska oblika je morala biti po enakem principu kot $*ī(i)eur-ū$ za $*ī(i)eur-e$ zaradi skorajšnje sinonimnosti (zlasti v votivnih kontekstih) prenovljena po neo-perfektu korena $*leH_1-$ (LIV²: 399; za pomenski razvoj v smeri ‘položiti, postaviti’ v keltščini gl. KPV: 443–444), tj. pkelt. $*-la-e^{19} > *-\bar{a}i$, kakršen se ohranja v preverbirani preteritalni cisalpskogalski obliki 3ed (z infigiranim zaimkom za 1ed *me* ‘me’) *to-me-d-ec-lai* ‘postavila

18 Popolnoma neustrezna je tu interpretacija Villanueve Svenssona (2001), da se v galskih perfektih na $*-ai > *-\bar{a}i$ ohranja praindoevropsko dualno perfektivo osebito $*-H_2ej$ (v tem primeru bi šlo funkcijsko seveda za 3dv). Prav tako zagotovo napačno Lejeune 1968: 76–77, ki v njem prepozna primarizirano (tj. z elementom $*-i$ opremljeno) osebito za 1ed pf. $*-ai <$ pide. $*-H_2e-i$, kakršno je sicer značilno za italski sistem, a se v keltskem nikjer zanesljivo ne potrjuje, prav tako pa bi bilo povsem v navzkrižju s tipom perfektive konjugacije, kakršno nadaljuje staroirski glagolski sistem.

19 Tj. po formalni perfektivizaciji starega korenkega aorista $*la < *IH_1-t$ (prim. KPV 444). Zaporedja $*\#RHC-$ v prakeltščini sistemsko reflektirajo kot $*\#RaC-$ ($< *RH^{\circ}C-$), izglasna pide. $*t$ in $*d$ pa preko $*d$, v katerega sovpadeta po izglasnem ozvenečenju prvega, že prakeltško onemita.

me je (sc. spomenik)' (CIL V/4883; gl. Thurneysen 1923: 8–9; Meid 1989: 17–26; Eska 1990: 88; KPv: 444).²⁰ 21

3 GENEZA PRAKELTSKEGA SINHRONEGA OSEBILA *-u

Celinskokeltski sistem, konkretnje dejansko (vsaj) galski (tako transalpsko- kot cisalpskogalski), ob pravilni interpretaciji preteritalnih oblik, ki posredno ali neposredno temeljijo na perfektu, torej zanesljivo priča o variantnem osebilu za 3ed aktivnega perfekta ⟨u⟩ ~ ⟨ou⟩, ki se je fonetično regularno izoblikovalo v sklopu 3ed aktivnega perfekta h korenom, izglasnim na zaporedje *^oeH-, in se nato skupaj z na njegovi podlagi vzniklim vzporednim osebilom za 3mn ⟨us⟩ v ostale, obrobne morfološke kontekste razširilo ali preko formalne perfektivizacije neperfektovih preteritalnih oblik (konkretno (vsaj) k imperfektu) ali po kontaminaciji, pogojeni z leksikalno analogijo, tj. principom analoške izravnave, pogojene z (relativno) sinonimijo (vezano na specifične votivne kontekste, v katerih so se tovrstni glagoli uporabljali).

Vir galskega (in s tem zagotovo že prakeltskega) *^oũ se po strukturnih kriterijih po navadi razume kot popraindoevropski kontrakcijski refleks podedovanega zaporedja *^oHe (tako eksplicitno npr. McCone 1994: 167, LIV² 138; previdneje, a brez predloga KPv 721, 741). Da bi v sekvenci *^oe, ki je prakeltsko nastala po onemitvi laringala v medglasju, prišlo do kontrakcije v *^o (z naknadnim regularnim prehodom pkelt. *^o v *^u v zadnjem besednem zlogu) je nemogoče podpreti z

- 20 Če leta 2008 objavljena lepontska (?) oblika IEUREU iz kraja Liddes (Valais) (gl. Casini – Fossati – Motta 2008) odseva realno jezikovno dediščino, kar sicer brez pridržkov zagovarja in na podlagi zgolj grafičnih značilnosti utemljuje Mees 2020, bi bilo v zaporedju -EUREU vendarle treba prepoznati fonetično /eʁeʁ/ in s tem za galščino nepotrjeno varianto s konglomeratnim osebilom *-e + *-ũ (problematičen bi v primeru, da ne gre za ponaredek, glede na areal, kjer je glagolska oblika izpričana, sicer bil ohranjeni EU v osnovi, saj lepontski sistem v gradivu ne potrjuje tovrstnih arhaizmov). Taka se utegne ohranjati le še v 3ed pf. glagola *ded- s sufiriranim zaimkom *e < *ed (Ted sr), če je to resnično prava interpretacija oblike zezeve (CIRCE M–23), torej *de-d-e + ũ + -e (?) (tako Markey 2006: 161, prim. Mees 2020: 25), kar je pravzaprav izjemno dvomljivo, saj zabeležba prihaja z osrednjega retijskega areala (Magrè), kjer keltskega jezikovnega odtisa sicer ni mogoče nedvoumno prepoznavati.
- 21 NB Ker cisalpskogalsko gradivo ne izkazuje več preteritalnih oblik, *KarniTu* oz. *KarniTus* pa sta glede na latinsko gloslo pomensko prav tako blizu glagolu *dedũ, ni mogoče z gotovostjo trditi, da je bil -ũ v tovrstnih zgledih na podedovano imperfektovo osebito dodan v splošnem procesu formalne perfektivizacije, saj bi bilo prav tako verjetno, da sta izpričana zgleđa prišla pod sekundarni vpliv glagola *dedũ iz enakega razloga kot *(i)eurũ sam. Proti temu sicer lahko govori vsaj lepontska oblika *KariTe* (če seveda pomensko sodi v isto kategorijo kot *KarniTu*, kar se glede na kontekst zdi verjetno), ki, kot je bilo prikazano, vzporedno izkazuje prestrukturiranje po perfektu, a v tem primeru z elementom *-e. Ta indic bi se dalo relativizirati le, če bi se pokazalo, da je v okviru lepontskega sistema glagol *dedũ doživel enako usodo kot v galščini, torej mlajšo regularizacijo v *dede in v tem primeru še pred formalnim vplivom na oblike tipa *KaliTe*, *KariTe*, kar pa ni mogoče, saj lepontski besedili, ki vsebujeta 3ed *TeTu* in obe imperfektovi obliki sodita v isto, tj. zgodnjelepontsko obdobje (za datacijo gl. Uhlich 2007: 406).

gradivom iz drugih morfoloških ali besedotvornih kontekstov in je zato nedokazljivo.²² Teoretično je sicer mogoče, da je $*\bar{u} < *\bar{o}$ nastal v specifičnem fonetičnem kontekstu (in se od tam nato razširil), in sicer po (v tem primeru neproblematični in pričakovani) kontrakciji $*o\bar{o} < *oHo < *{}^\circ oH_3\text{-}e$, tj. v kontekstu glagola $*deH_3\text{-}$ 'dati' (3ed akt. pf. $*de\text{-}doH_3\text{-}e$), vendar ob nujni predpostavki, da bi tu osebilo $*\text{-}e$ ne bilo podvrženo restituciji iz primerov, v katerih njegova fonetična vsebina ni bila podvržena zaokroženju ob laringalu oz. ne bi bil tak $*e$ že vseskozi v svoji etimološki podobi na morfemskem šivu celo ohranjan. Ker je tak razvoj v znanih sistemih posameznih indoevropskih jezikov brez vzporednice (drugi indoevropski jeziki, v kolikor je to tam še razvidno, ob razmerah $*{}^\circ H_{2/3}\text{-}e$ kažejo na restituirano osebilo in ne na sinhrono ali diahrono variantnost $*\text{-}e \sim *\text{-}a \sim *\text{-}o$ v okviru slovničnih kategorij, v katerih osebilo nastopa), se kot mnogo verjetnejša kaže eksplicitna in direktna povezava s staroindijskim (vedsko- in klasičnosanskrtskim) ${}^\circ au < \text{piir. } *āu$, ki v sklopu 1ed in 3ed akt. nastopa ravno in izključno v sklopu perfektovne osnove korenov, izglasnih na zaporedje $*{}^\circ eH\text{-}$ (tip $dadhāu$ 'postavil je' za pide. $*dh\text{-}dhóH_1\text{-}e$, $dadāu$ 'dal je' za pide. $*de\text{-}dóH_3\text{-}e$, $jahāu$ 'zapustil je' za pide. $*gh\text{-}ghóH\text{-}e$ itn.). Kot kaže (verjetno osamljeni)²³ reliktni rgvedski zgled *paṣṣrā* (RV I.69.1b) v *śukrāḥ śúśukvāṃ uśó ná jāráḥ* / *paṣṣrā samīcī́ divó ná jyótiḥ* "Svetal (sc. ogenj) je vzplamtel kot ljubimec zore, napolnil je združena (sc. nebo in zemljo) kot svetloba nebeška", se je morala prvotna distribucija variant z ${}^\circ \bar{a}$ in ${}^\circ au$ ujemati s tisto, značilno za imenovalniško-tožilniško dvojinsko sklonilo konzonantnih osnov (oz. končaj te kategorije v sklopu tematskih osnov moškega slovničnega spola) \bar{a} (${}^\circ \bar{a}$) : $\text{-}au$ (${}^\circ au$), in sicer z \bar{a} (${}^\circ \bar{a}$) v predkonzonantnem in $\text{-}au$ (${}^\circ au$) v predvokalničnem položaju (prim. AiGr. III: 47–49; Malzahn 1999: 212–214; Kümmel 2000: 30–31).

Glede na dejstvo, da relevantno staroiransko, torej avestijsko gradivo v primeru vzporednih perfektovnih oblik ne izkazuje niti enega primera z refleksom izglasnega $*{}^\circ \bar{a}u$ (> av. $*{}^\circ \bar{a}u$), ampak vse zabeležbe sistemsko kažejo na ${}^\circ \bar{a}$, bi bilo mogoče upravičeno misliti, da gre pri staroindijski varianti $*{}^\circ \bar{a}u$ (prvotno vezani na položaj pred vokalnim vzglasjem sledeče besede) za interno inovacijo tega sistema.²⁴ Ta bi bila teoretično lahko vzniknila v situacijah, kjer bi v

22 V identičnih hiatnih zaporedjih, ki kasneje v prairskem sistemu nastanejo kot posledica onemitive medglasnih $*h < *s$, $*j$ in $*y$, kljub v irskem sistemu zelo produktivnemu procesu kontrakcij, regularno nastane diftong $*oi$.

23 Ved. *jahā* (RV VIII.45.37c), drugi potencialni zgled oblike z golim izglasnim ${}^\circ \bar{a}$ v predkonzonantnem položaju, je pomensko in formalno dvoumen, saj bi šlo lahko tudi za 1ed konjunktiva perfekta: *kó nú maryā́ ámithitah | sákhā sákhāyam abravīt || jahā́ kó asmád ṛṣate* "Kdo le še, mladeniča, je [kot] prijatelj prijatelju, [če] ni[sta] bila sprt[a], dejal: »Zapustil [te] bom!« Kdo želi oditi od nas?" ali "»Kdo le še, mladeniča,« je dejal, »je [kot] prijatelj prijatelja, [če] ni[sta] bila sprt[a], zapustil? Kdo želi oditi od nas?«". Interpretativno sta po prepričljivosti obe možnosti popolnoma ekvivalentni.

24 Ker ne latinski (morda latino-faliskijski ob morebitni naključni odsotnosti tovrstnih tvorbo v faliskijščini) v -perfekt, še manj pa toharsko konjunktivno osebilo $\text{-}u$ (toh. B) oz. preteritalno osebilo $\text{-}wa$ (toh. B) $\sim \text{-}wā$ (toh. A) za 1ed nista gotovi potrditvi, da je element $*u$ v sti. ${}^\circ au$

eksternem sandhiju sicer prišlo do kontrakcije, torej ${}^{*o}\bar{a}\cdot a^{\circ} < {}^{*o}\bar{a}Ha (H)a^{\circ} < {}^{*o}\bar{a}He (H)o/e/a^{\circ} < {}^{*o}oHe (H)o/e/a^{\circ}$, in sicer po zgledu na obravnavo podobnih zaporedij, v katerih je bil hiat, ki je nastal po odpadu medglasnega ${}^*z (< {}^*s)$, nadomeščen z *u , kot v tipu ${}^{*o}az a^{\circ} > {}^{\circ}a a^{\circ} \rightarrow {}^{\circ}au a^{\circ}$ (in nato po kontrakciji *o). A dejansko gre pri tovrstnem sandhiju za mlajši fenomen (gl. Witzel 1989: 185–191), ki je sam po sebi utegnil črpati novi sinhroni mehanizem po distribucijsko pogojenem ${}^{*o}\bar{a}u$ v kategoriji duala. Poleg tega bi bilo ob takšni predpostavki pričakovati občasno dvozložno metrično vrednost perfektovega ${}^{\circ}au$, tj. če bi ta res odseval ${}^{*o}a\cdot a u-$ (z regularnim, še predkontrakcijskim skrajšanjem vokala pred sledečim vokalom) $< {}^{*o}\bar{a}\cdot a u- < {}^{*o}\bar{a}Ha u-$, a se ta v gradivu ne potrjuje. Ker je avestijsko stanje pri perfektu identično s situacijo v ITdv, kjer za razliko od vedskega sistema z alternacijo $-au \sim -\bar{a}$ ni niti ene zabeležbe pričakovanega vzporednega refleksa ${}^*-\bar{a}u$, čeprav je v slednji kategoriji element *u prisoten tudi zunaj indoarijsčine in mora torej zagotovo biti že tudi praindoiranski, je mogoče na neenakost med ved. ${}^{\circ}au$ v perfektu proti av. ${}^{\circ}\bar{a}$ (z mlav. skrajšanjem izglasnega vokalizma večzložnic nato ${}^{\circ}a$) pogledati kot na dejansko sekundarno odsotnost ${}^{*o}\bar{a}u$ kot variante v eksternem sandhiju. Avestijski besedilni korpus, kakršen nam je ohranjen, je namreč reanalizirana in na sinhrono razpoznavne enote razcepljena besedilna predloga (t. i. *padapāṭha*), iz katere so zavestno odstranjeni vsi fonetični elementi, ki so se izoblikovali na eksternih morfemskih šivih (če so bile enote le prepoznane kot sinhrono veččlanske). Taka interpretacija gradiva logično dopušča projekcijo alternantov ${}^{*o}\bar{a}$ in ${}^{*o}\bar{a}u$ v sklopu 3ed akt. pf. na že praindoiransko stanje, kot je to na podlagi eksterne primerjalne evidence neobhodno v slučaju dualnega sklonila/končaja.

Ob tem se zastavlja vprašanje odnosa med obema variantama in predvsem starosti (prvotno s sandhijem pogojenega) ${}^{*o}\bar{a}$. Ker je, kot je bilo pokazano, končniški ${}^{*o}\bar{a}u$ zagotovo *forma difficilior*, saj ni mogel vznikniti sekundarno in mora torej biti podedovan, bi bilo treba ${}^{*o}\bar{a}$ oceniti kot sekundarno nastalo varianto, če ta res odseva ${}^{*o}\bar{a}$ (transponirano ${}^{*o}oH$) in ne morda kontrakcije iz ${}^{*o}a\cdot a < {}^{*o}\bar{a}\cdot a < {}^{*o}oH\cdot e$.²⁵ Analoškega postopka, po katerem bi ${}^{*o}\bar{a}$ utegnil nastati kot nova, prvotno na predkonzonantni položaj vezana sinhrona ustreznica podedo-

► prajezična dediščina (gl. Meiser 1998: 204–206; 2003: 220–224; Seldeslachts 2001: 16–19; Malzahn 2010: 29ss., 40ss.), je popraindoiranski nastanek sti. ${}^{\circ}au$ teoretično seveda mogoč. Kar se tiče italškega sistema, je dejstvo, da se perfektova osnova kot npr. ${}^*de-dóH_3-$ v 3ed pojavi kot lat. *dedūt* 'dal je' $\leq {}^*dede-i-t \leftarrow$ pital. ${}^*ded-e$, precej bolj moteče kot soobstoj gal. *dede ob prakeltskem *dedu (enako velja za ${}^*se-stoH_2-$ \rightarrow pital. 3ed ${}^*stest-e$ (\geq lat. *steitī*) in ${}^*dhe-dhóH_1-$ \rightarrow pital. 3ed ${}^*θeθ-e$), saj bi v tem primeru pričakovali izhodišča s strukturo ${}^*dedōy-$, kjer bi sicer lahko prišlo do sinhrono interpretacije *u kot veznega elementa (in naknadnega popolnega prestrukturiranja njegove morfonološke funkcije), vendar scenarija, po katerem bi bil teoretično pričakovani ${}^{*o}dedōy-e$ regulariziran v ${}^*ded-e$, še zdaleč ni tako zlahka predvideti kot v primeru prakeltske ustreznice.

25 Zares poveden bi v tem pogledu bil staroavestijski metrično enozložni ${}^{\circ}\bar{a}$, ki bi zanesljivo kazal na stari ${}^{*o}\bar{a} < {}^{*o}oH$ in ne ${}^{*o}oHe$ (taka sekvenca bi v stari avestijsčini brez nadaljnje reflektirala kot ${}^{*o}a\cdot a$) kot nekdanjo varianto v položaju pred sledečim vokalom, vendar

vanemu $*\circ\bar{a}u$,²⁶ ni težko predvideti. Ko bi bil element $*u$ v prvotnem razmerju $*\circ oH-u C^\circ \sim *\circ oH-u V^\circ$ v sklopu slednjega, predvokaličnega zaporedja reinterpretiran kot vezni element med glagolsko obliko in sledečim vokalnim vzglasjem: $*\circ oH-u V^\circ \Rightarrow *\circ oH u V^\circ$, bi avtomatično prišlo do njegove eliminacije v predkzonantnem kontekstu: $*\circ oH-u C^\circ \Rightarrow *\circ oH C^\circ$, od koder položajna varianta $*\circ oH$, kakršna se kot nevtralna ohranja v avestijskih besedilih in kor reliktna v vedskih, popolnoma paralelno z razvojem variant $*-\bar{a}u$ in $*-\bar{a}$ v kategoriji duala.²⁷ Ali je prisotnost $*\circ\bar{a}u$ v sklopu 1ed akt. pf. h korenem, izglasnim na $*\circ eH-$, kakršna se potrjuje za staroindijski sistem, interna inovacija indoiranščine ali pa je tudi v tej kategoriji taka izglasna sekvenca refleks podedovanega prajezičnega zaporedja, je (ob verjetno upravičeni zanemaritvi toharskega gradiva) neugotovljivo, saj bi po zgledu na razmerje med 1. in 3. osebo pri ostalih perfektovih osnovah, kjer sta si v okviru indoiranščine vselej identični (1ed $*-a < *-H_2e$, 3ed $*-a < *-e$), zlahka prišlo do sinhronizacije tudi v primeru tipa $*Ce-CoH-H_2e$, ki bi se moral po gotovem obrušenju zaporednih laringalov praindoiransko (ob podedovani po strukturnih načelih predpostavljani podobi) prvotno glasiti $*Ca-C\bar{a}Ha$, z verjetno sinhrono segmentacijo $*Ca-C\bar{a}H-a$.

Indoiranske razmere torej kažejo, da je bila pri korenih, izglasnih na $*\circ eH-$ vsaj v sklopu 3ed akt. pf. sekvenca $*\circ oH-u$ verjetno podedovana, in sicer najverjetneje ne kot nadomestek $*\circ oH-e$ v položaju pred vokaličnim vzglasjem sledeče besede (če je pravilna zgornja predpostavka o sekundarnosti variant $*\circ oH$ pred konzontančnim vzglasjem v indoiranščini). Iz tega nujno sledi sklep, da $*-u$ tu ni vezni element, ampak je ali nadomestek osebila $*e$ ali njegov direktni fonetični refleks.²⁸ V slednjem smislu se je razvoj $*u < *e$ že večkrat obravnavalo, in sicer kot njegovo regularno nastalo položajno varianto v zaporedju $*-óHe$ (gl. Thurneysen 1921: 194ss.; Rasmussen 1989: 132–134; Jasanoff 1988: 73;²⁹ 1994: 154 v op. 11; 2003: 61–62), kjer se razvoj praviloma povezuje z dualnim $*\circ\bar{o}u < *-oHu$ (/ __V)

► obstoječi korpus relevantnega gradiva, na podlagi katerega bi bilo hipotezo mogoče potrditi ali ovreči, žal ne ponuja.

26 Tj. da je torej sekundarno vznik $*\circ oH$ kot sinhronega alomorfa s prestrukturirano funkcijo verjetnejši kot že podedovano razmerje med $*\circ oH$ in $*\circ oH-u$ (z $*u$ v tem primeru kot nekakšnim veznim elementom pred vokalnim vzglasjem).

27 Četudi v tem primeru vedsko z dalj časa produktivno distribucijo ($-au$ varianto $-\bar{a}$ dokončno izpodrine šele v srednjevedskem obdobju).

28 Drugače Dunkel 2014 II: 819 (ob vključitvi latinskega v -perfekta), ki računa z $*-e-u$ (in $*-H_2e-u$), torej dodatnim besedotvornim elementom $*u$ z deiktično funkcijo (tu se seveda ne misli na vrddhizacijo izglasnega $*-au$ tipa ved. *asáu* 'on/ona tam' $< *es-\bar{a}u \leq *e=s-\bar{a}u$ – tam je namreč ta pojav vezan na sinhrono produktivno nominalno podaljšavo, kar je razvidno iz dejstva, da do vrddhizacije pride le v sklopu moške/ženske variante zaimka, ne pa tudi v sklopu ustreznice srednjega spola *adó* – ampak na kontrakcijski produkt v primeru sekvenc $*\circ oH-e-u > *\circ\bar{a}Ha_u \sim *\circ oH-H_2e-u > *\circ aHa_u$). Taka rešitev za keltski sistem sam ne prispeva dosti bistvenega, saj ob tem še vedno velja enaka problematika kot ob izhajanju iz $*\circ oH-e$, namreč vprašanje kontrakcijskega refleksa zaporedja $*\circ e$; prav tako ne ob predpostavki, da je bil ujevski refleks posplošen iz kontekstov $*\circ oH_3-o-u < *\circ oH_3-e-u$.

29 Tu še v smislu $*-óH-o > *-óH-u$.

< *^o-H₁e (v prid tej rekonstrukciji gl. Oettinger 1988: 356–366), kakršen se potrjuje kot sistemska varianta v zgodnjevedskem sistemu (tako v sklopu tematskih osnov moškega spola kot tudi pri konzonantnih osnovah moškega in – v kolikor ne gre za mocijo – ženskega spola) in vsaj še v germanskem refleksu števnikar 'osem', tj. starega duala *H₂ok-tōu > pgerm. *axtōu > got. ahtáu³⁰ = ved aštáu (prim. Malzahn 1999: 214–216; Dunkel 2014 II: 819 z več predlogi tovrstnih ostankov).³¹ Paralela sicer najverjetneje ni upravičena, saj po strukturnih principih v primeru sklonila za ITdv osnov spola živosti v sklopu tematskih in konzonantnih osnov zaporedje *-H₁e ni pričakovano (po paralelizmu s sufiksom za kolektiva *-éH₂- ~ *-H₂- se tudi tu pričakuje *-éH₁- ~ *-H₁-), prav tako pa se nedvoumno ne potrjuje v gradivu. Edini sistem, ki bi v primeru ITdv zahteval rekonstrukcijo *-H₁e, je starogrški,³² kjer pa je *-e mogoče uspešno razložiti tudi kot refleks pide. variante *-e < *-eH₁ z odpadom laringala po Kuiperjevem zakonu (skeptično do tega predloga sicer Oettinger 1988: 357 z op. 10)³³ ali kot dejanski pričakovani refleks *-H₁ nehisterokinetičnih osnov (*^oC-H₁-θ), ob katerem bi *-eH₁-θ nastopal po enakem principu kot to velja za Oed *-eH₁, ki v polni prevojni stopnji sekundarno kot sklonilo prične služiti tudi, kadar ni naglašen. Iz tega bi sledil sklep, da je *u v dualnem *^oōu < *^oo-H₁-u / __V oz. *-ēu < *-eH₁-u / __V (ki poleg tega opisanemu okolju za *e > *u niti ne ustreza), drugače kot to velja v primeru perfektovih oblik, samostojen element³⁴ in ne refleks *e. Ker se tak vezni element ne pojavlja za drugimi zaporedji s strukturo *-VH, kot npr. v slučaju Oed *-eH₁, je na dlani, da njegova prisotnost prvotno zagotovo ni bila pogojena z alternacijo *^oo/-e-H₁ V^o ~ *^oo/-e-H₁ C^o, ampak je do prestrukturiranja njegove funkcije v pozicijsko varianto *^oo/-e-H₁-u V^o (v odnosu tako do *^oo/-e-H₁ C^o kot do oblik, ki s tem verjetno fakultativnim elementom niso bile opremljene, torej vključujoč *^oo/-e-H₁ V^o) moralo priti šele po sinhroni reinterpretaciji *u kot veznega kon-

30 Z regularnim sovpadom *o (< *ō, *ō̄ po sistemski izgubi more v absolutnem izglasju in v sklopu izglasnih diftongov) z *a.

31 Mik. du-wo-u-pi (gl. Hajnal 1995: 106ss.) odraža z instrumentalnim adverbialnim sufiksom opremljeno dvojninsko stranskosklonsko obliko *d(u)uo-H₁-u-m (tj. z običajnim lokativnim osebilom duala *-H₁u, tj. besedotvorno pogojenim dualnim znakom *-H₁- in lokativnim *-u, ki je bilo v grščini – kakor v keltščini v primeru DMdv *-bīm < *-b^hi-H₁-m – opremljeno z *-m) in ne *d(u)uōu = ved d_(u)vāu.

32 Starolitovski -e v kategoriji duala atematskih osnov (za gradivo gl. Stang 1966: 222) glede na preživelu gradivo lahko kaže tako na *-e < *-ē < *-eH₁ kot na *-ē < *-H₁e ali *-e < *-eH₁ po Kuiperjevem zakonu. Glede toharske problematike gl. Malzahn 1999: 211.

33 Edini zares povedni zglede delovanja Kuiperjevega zakona (tako npr. Rau 2019: 18, op. 18) v kategoriji ITdv sta sicer jgršč. *ewīkosi (< *H₁uiH₁kṃtiH₁ < *d_{ui}H₁kṃtiH₁) in szgršč.-tes.-boj. *wīkati 'dvajset' (*uiH₁kṃtiH₁ < *H₁uiH₁kṃtiH₁ < *d_{ui}H₁kṃtiH₁), kjer pa ni mogoče povsem izključiti niti možnosti, da gre dejansko za refleks enakega prestrukturiranja, ki je prizadelo indoiranski sistem (piir. *wi-N-ŷat-i), tj. z *-i- opremljene stranskosklonske osnove zloženke *d_{ui}-dkṃ-t- (*d_{ui}- 'dva' za *d_{uo}- ali morda *du- po *tri- 'tri' in *dkem-t- 'desetica') in ne nujno sklopa *d_{ui}=H₁-dkṃ=t=iH₁.

34 Malzahn 1999: 220–221 npr. predlaga *H₁u < *du kot ničto prevojni stopnjo števnikar *d_{uo} 'dva'; glede *u kot fakultativnega deiktičnega elementa gl. Dunkel 2014 II: 360, 819.

zonanta pred vokalnim vzglasjem (vključujoč $*V < *HV-$ v sistemih, kjer je tak razvoj relevanten) v sandhiju. O $*^{\circ}oH-u$ za $*^{\circ}oH-e$ v 3ed akt. pf. je najverjetneje torej treba sklepati neodvisno od problematike dualnih sklonil.

4 SKLEPNA UGOTOVITEV

Aplikacija $*^{\circ}oH-u$ kot posplošene (tipološko vzporedno s staroindijskim sistemom) položajne variante, funkcijsko prestrukturirane za prvotno splošno (tj. od desnega okolja neodvisno) $*^{\circ}oH-u$, na prakeltski sistem, bi predvidljivo rezultirala v zgpkel. $*^{\circ}\bar{o}\bar{u}$ ³⁵ > pkelt. $*^{\circ}\bar{u}\bar{u}$ (po sistemskem dvigu $*\bar{o} > *\bar{u}$ v zadnjem besednem zlogu) > $*^{\circ}uu$ s skrajšavo po Osthoffovem zakonu. Da je Osthoffov zakon relativnokronološko mlajši od dviga $*\bar{o}$ v $*\bar{u}$, je nemudoma razvidno iz Ded tematskih osnov $*^{\circ}ui$ (pgojd. $*-u$, ibkelt. ⟨ui⟩, gal. ⟨ui⟩ ~ ⟨ou⟩ ob ⟨u⟩ ~ ⟨ou⟩) < $*^{\circ}\bar{u}\bar{i}$ < pide. $*^{\circ}\bar{o}\bar{i}$, ki bi se po obrnjeni kronologiji razvil v smeri $**\bar{o}i$. V zaporedju $*^{\circ}uu$, skrajšanem po Osthoffovem zakonu, bi nato verjetno prišlo do absorpcije izglasnega $*u$, česar se z neodvisnim vzporednim razvojem v sklopu drugega gradiva ne da dokazati, je pa vsaj tipološko vzporedno s splošnokeltsko (tj. vsaj galsko zunaj zgodnjih izpričb z ⟨ou⟩³⁶ in gojdelsko) izgubo $*i$ za $*u$ v pravkar omenjenem dajalniškem sklonilu tematskih osnov $*^{\circ}ui$. Shematično torej: $*d^he-d^hoH_1-u > *ded\bar{o}u > *ded\bar{u} > *deduu >^{37} *dedu = lep. TeTu /dedu/$, kjer je nato naravno prišlo do sinhronne reinterpretacije $*-u$ kot variantnega perfektovnega osebila in njegove razširitve iz prvotno omejenih in na specifično korensko strukturo vezanih morfoloških kontekstov v sklopu keltsko-indoiranske izoglose³⁸ v kategorije, obravnavane v 1. in 2. razdelku razprave.

KRAJŠAVE JEZIKOV

av. = avestijsko; **boj.** = bojotsko; **gal.** = galsko; **gojd.** = gojdelsko; **ibkelt.** = iberokeltsko; **jgrš.** = južnogrško; **lep.** = lepontsko; **lit.** = litovsko; **mlav.** = mladoavestijsko; **pide.** = praindoevropsko/indoevropsko prajezično; **pital.** = praitalsko; **pkelt.** = prakeltsko; **RV** = Ṛgvedasaṃhitā; **szgrš.** = severozahodnogrško; **spkelt.** = splošnokeltsko; **stav.** = staroavestijsko; **stgr.** = starogrško; **stirs.** = staroirsko; **tes.** = tesalsko; **toh.** = toharsko; **ved.** = vedsko staroindijsko

35 V sinhroni strukturi podoben, vendar po diahroni interpretaciji napačen predlog tudi že pri Prodocimi 1967 (prim. Lejeune 1968: 450, 461–462).

36 Vključno s t. i. »ptujskim« napisom (Eichner – Lovenjak – Istenič 1994) z Ded *brogdui* s periferije galskega areala.

37 Manj verjetno (čeprav teoretično mogoče) z razvojem $*uu > *\bar{u}$.

38 Ali morda italokeltsko-indoiranska, če bi se izkazalo, da je latinski *v*-perfekt vendarle dediščina iste kategorije. Ekskluzivnost izoglose je sicer navidezna in zagotovo posledica dejstva, da v drugih indoevropskih jezikih, ki bi takšna zaporedja teoretično še lahko ohranjali, pride ali do zgodnjih prestrukturiranj (kot npr. v t. i. *k*-perfekt v grščini: $*^{\circ}eH-k$ in preko posplošitve šibke perfektove osnove v italškem tipu 3ed $*ded-e < *de-dH_3-e$, $*\theta\bar{e}d-e < *d^he-d^hH_1-e$, $*stest-e < *se-stH_2-e$) ali eliminacije (npr. germanska substitucija glagola $*ge\betaana^n$ za $*deH_3-$, posplošitev imperfektive osnove v primeru $*d^heH_1-$, neo-osnova $*stand-$ za $*steH_2-$ itd.).

VIRI IN LITERATURA

- AiGr. III** = Jakob Wackernagel – Albert Debrunner, 1930, *Altindische Grammatik III: Nominalflexion – Zahlwort – Pronomen*, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1930.
- Casini – Fossati – Motta 2008** = Stefania Casini – Angelo Fossati – Filippo Motta, Incisioni protostoriche e iscrizioni leponzie su roccia alle sorgenti del Brembo (Val Camisana di Carona, Bergamo): note preliminari, *Notizie Archeologiche Bergomensi* 16 (2008), 75–101.
- CIL** = *Corpus inscriptionum latinarum* III: Theodor Mommsen, *Inscriptiones Asiae, Provinciarum Europae Graecarum, Illyrici Latinae*, 1873; V: Theodor Mommsen, *Inscriptiones Galliae Cisalpiniae Latinae*, 1872–1877; XII: Otto Hirschfeld, *Inscriptiones Galliae Narbonensis Latinae*, 1888; XIII: Otto Hirschfeld – Karl Zangermeister, *Inscriptiones trium Galliarum et Germaniarum Latinae*, 1899–1943.
- CIRCE** = *Corpus inscriptionum Raeticarum completum et emendatum*, v: Stefan Schumacher, *Die rätischen Inschriften: Geschichte und heutiger Stand der Forschung*, 2. izd., Budapest: Archaeolingua, 2004, 131–198.
- de Hoz 1995** = Javier De Hoz, Is -s the mark of the plural of the preterite in the Gaulish verb?, v: *Hispano-Gallo-Brittonica: Essays in honour of Professor D. Ellis Evans on the occasion of his sixty-fifth birthday*, ur. Joseph Francis Eska – R. Geraint Gruffydd – Nicolas Jacobs, Cardiff: University of Wales Press, 1995, 58–65.
- Delamarre 2003** = Xavier Delamarre, *Dictionnaire de la langue gauloise*, Paris: Éditions Errance, 2003.
- Dunkel 2014** = George E. Dunkel, *Lexikon der indogermanischen Partikeln und Pronominalstämme* I–II, Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 2014.
- Dupraz 2015** = Emmanuel Dupraz, Nochmals zum lepontischen Digraphen uv-, *Münchener Studien zur Sprachwissenschaft* 69.1 (2015), 33–50.
- Eichner – Istenič – Lovenjak 1994** = Heiner Eichner – Janka Istenič – Milan Lovenjak, Ein römischerzeitliches Keramikgefäß aus Ptuj (Pettau, Poetovio) in Slowenien mit Inschrift in unbekanntem Alphabet und epichorischer (vermutlich keltischer) Sprache, *Arheološki vestnik* 45 (1994), 131–142.
- Eska 1990** = Joseph Francis Eska, The so-called weak or dental preterite in Continental Celtic, *Historische Sprachforschung* 103 (1990), 81–91.
- Eska 2007 [2008]** = Joseph Francis Eska, Remarks on the 3. plural preterite in -us in Continental Celtic, *Die Sprache* 47.1 (2007 [2008]), 108–119.
- Eska 2012** = Joseph F. Eska, In defense of Celtic /ϕ/, v: *Multi Nominis Grammaticus. Studies in Classical and Indo-European Linguistics in honor of Alan J. Nussbaum on the Occasion of his Sixty-Fifth Birthday*, ur. Adam I. Cooper – Jeremy Rau – Michael Weiss, Ann Arbor – New York: Beech Stave Press, 2012, 32–43.
- Falileyev 2006** = Alexander I. Falileyev, Галльск. s, и.-е. *p и некоторые аспекты интерпретации континентальных кельтских данных, v: *Индоевропейское языкознание и классическая филология X. Материалы чтений, посвященных памяти профессора Иосифа Моисеевича Тронского, 19–21 июня 2006 г.* = *Indo-European linguistics and classical philology VII. Proceedings of the 10th Conference in Memory of Professor Joseph M. Tronsky, June 19–21, 2006*, ur. Николаи И. Казанский, Санкт-Петербург: Наука, 2006, 306–313.
- [Alexander I. Falileyev, Gall'sk. s, i.-e. *p i nekotorye aspekty interpretacii kontinental'nykh kel'tskih dannyh, v: *Indoevropskoe jazykoznanie i klassičeskaja filologija X. Materialy čtenij, posvjašennyh pamjati professora Iosifa Moisejeviča Tronskogo, 19–21 ijunja 2006 g.* = *Indo-European linguistics and classical philology VII. Proceedings of the 10th Conference in Memory of Professor Joseph M. Tronsky, June 19–21, 2006*, ur. Nikolai I. Kazanskij, Sankt-Peterburg: Nauka, 2006, 306–313.]
- Hajnal 1995** = Ivo Hajnal, *Studien zum mykenischen Kasussystem*, Berlin, New York: de Gruyter, 1995.
- Jasanoff 1988** = The sigmatic aorist in Hittite and Tocharian, *Tocharian and Indo-European Studies* 2 (1988), 52–76.

- Jasanoff 1994** = Jay Jasanoff, Aspects of the internal history of the PIE verbal system, v: *Früh-, Mittel- und Spätindogermanisch: Akten der IX. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft (Wiesbaden, 1994)*, ur. George E. Dunkel idr., Wiesbaden: Reichert Verlag, 1994, 149–168.
- Jasanoff 2003** = Jay Jasanoff, *Hittite and the Indo-European Verb*, Oxford – New York: Oxford University Press, 2003.
- Kümmel 2000** = Martin Joachim Kümmel, *Das Perfekt im Indoiranischen: eine Untersuchung der Form und Funktion einer ererbten Kategorie des Verbums und ihrer Weiterentwicklung in den altindoiranischen Sprachen*, Wiesbaden: Reichert Verlag, 2000.
- Lambert 1994** = Pierre-Yves Lambert, *La langue gauloise*, Paris: Éditions Errance, 1994.
- Lejeune 1968** = Lejeune Michel, Inscriptions lapidaires de Narbonnaise (I–VII), *Études celtiques* 12.1 (1968), 21–91.
- LexLep** = David Stifter idr., *Lexicon Leponticum*, [https://www.univie.ac.at/lexlep].
- LIV²** = Helmut Rix, *Lexikon der indogermanischen Verben, Die Wurzeln und ihre Primärstambildungen*, Unter der Leitung von Helmut Rix und der Mitarbeit vieler anderer bearbeitet von Martin Kümmel – Thomas Zehnder – Reiner Lipp – Brigitte Schirmer, zweite, erweiterte und verbesserte Auflage bearbeitet von Martin Kümmel – Helmut Rix, Wiesbaden: Reichert Verlag, 2001.
- Malzahn 1999** = Melanie Malzahn, Die nominalen Flexionsendungen des idg. Duals, *Historische Sprachforschung* 112.2 (1999), 204–226.
- Malzahn 2010** = Melanie Malzahn, *The Tocharian verbal system*, Leiden – Boston: Brill, 2010.
- Markey 2006** = Thomas L. Markey, Early Celticity in Slovenia and at Rhaetic Magrè (Schio), *Linguistica* 46, 145–171.
- McCone 1994** = Kim McCone, *An tSean-Gaeilge agus a Réamhstair*, Stair na Gaeilge in Ómós do Phádraig Ó Fiannachta, ur. Kim McCone idr., Maynooth/Maigh Nua: Roinn na Sean-Ghaeilge, Coláiste Phádraig, 61–221.
- McCone 1996a** = Kim McCone, *Towards a Relative Chronology of Ancient and Medieval Celtic Sound Change*, Maynooth: The Cardinal Press, 1996.
- McCone 1996b** = Kim McCone, Der Teller von Lezoux, v: *Die größeren altkeltischen Sprachdenkmäler: Akten des Kolloquiums Innsbruck, 29. April – 3. Mai 1993*, ur. Wolfgang Meid – Peter Anreiter, Innsbruck: Verlag des Instituts für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1996, 107–117.
- Mees 2020** = Bernard Mees, Poeninus and the Romanisation of the Celtic Alps, v: *Prophecy, Fate and Memory in the Early Medieval Celtic World*, ur. Jonathan M. Wooding – Lynette Olson, Sydney: Sydney University Press, 2020, 15–33.
- Meid 1989** = Wolfgang Meid, *Zur Lesung und Deutung gallischer Inschriften*, Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1989.
- Meid 1998** = Wolfgang Meid, *Altkeltische Sprachen, Kratylos* 43 (1998), 1–31.
- Meiser 1998** = Gerhard Meiser, *Historische Laut- und Formenlehre der lateinischen Sprache*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1998.
- Meiser 2003** = Gerhard Meiser, *Veni Vidi Vici: die Vorgeschichte des lateinischen Perfektsystems*, München: Verlag C. H. Beck, 2003.
- Morandi 2004** = Alessandro Morandi, *Celti d'Italia II: Epigrafia e lingua dei Celti d'Italia* (a cura di Paola Piana Agostinetti), Roma: Spazio Tre, 2004.
- Oettinger 1988** = Norbert Oettinger, Der indogermanische Nominativ Dual aus laryngalistischer Sicht, v: *Laryngalthorie und die Rekonstruktion des indogermanischen Laut- und Formensystems*, ur. Alfred Bammesberger, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1988, 355–359.
- Prosdocimi 1967** = Aldo Luigi Prosdocimi, L'iscrizione di Prestino, *Studi Etruschi* 35 (1967), 199–202.
- Rasmussen 1989** = Jens Elmegård Rasmussen, *Studien zur Morphophonemik der indogermanischen Grundsprache*, Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1989.
- Rau 2009** = Jeremy Rau, *Indo-European nominal morphology: The decads and the Caland system*, Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, 2009.
- Repanšek 2013** = Luka Repanšek, The inscription from Chartres, *Études celtiques* 39 (2013), 181–192.

- Repanšek 2016** = Luka Repanšek, *Keltska dediščina v toponimiji jugovzhodnega alpskega prostora*, Ljubljana: Založba ZRC, 2016.
- RIG** = *Recueil des inscriptions gauloises* I: Michel Lejeune, Textes gallo-grecs, 1985; II.1: Michel Lejeune, Textes gallo-étrusques, Textes gallo-latins sur pierre, 1988; II.2: Pierre-Yves Lambert, Textes gallo-latins sur instrumentum, 2002, Paris: CNRS Éditions.
- RIU** = László Barkóczy – András Mócsy – Sándor Soproni, *Die römischen Inschriften Ungarns*, Amsterdam: Adolf M. Hakkert, Budapest: Akadémiai Kiadó, Bonn: R. Habelt, 1972–.
- Rubio-Orecilla 1999** = Francisco-Javier Rubio-Orecilla, Das keltiberische Verb und der protokeltische Imperativ, *Historische Sprachforschung* 112.1 (1999), 106–121.
- Schmidt 1986** = Karl Horst Schmidt, Zur Rekonstruktion des Keltischen: Festlandkeltisches und inselkeltisches Verbum, *Zeitschrift für celtische Philologie* 41 (1986), 159–179.
- Schrijver 1995** = Peter Schrijver, *Studies in British Celtic historical phonology*, Amsterdam, Atlanta: Rodopi, 1995.
- Schumacher 2004** = Stefan Schumacher, *Die keltischen Primärverben*, Innsbruck: Institut für Sprachen und Literaturen der Universität Innsbruck, 2004.
- Seldeslachts 2001** = Herman Seldeslachts, *Études de morphologie historique du verbe latin et indo-européen*, Leuven: Peeters, 2001.
- Stang 1966** = Christian Stang, *Vergleichende Grammatik der Baltischen Sprachen*, Oslo – Bergen – Tromsø: Universitetsforlaget, 1966.
- Stifter 2012** = David Stifter, Lenition of ‘s’ in Gaulish?, v: *The sound of Indo-European: phonetics, phonemics, and morphophonemics*, ur. Benedicte Nielsen Whitehead idr., Kopenhagen: Museum Tusulanum Press, 2012, 523–544.
- Thurneysen 1921** = Rudolf Thurneysen, Alte Probleme, *Indogermanische Forschungen* 39 (1921), 181–202.
- Thurneysen 1923** = Rudolf Thurneysen, Irisches und Gallisches, *Zeitschrift für celtische Philologie* 14 (1923), 1–12.
- Uhlich 2007** = Jürgen Uhlich, More on the linguistic classification of Lepontic, v: *Gaulois et Celtique continentale*, ur. Pierre-Yves Lambert – Georges-Jean Pinault, Genève: Librairie Droz, 2007, 373–411.
- Villanueva Svensson 2001** = Miguel Villanueva Svensson, Gaulish *ieuri*/ειωρατ and the 2nd/3rd dual ending of the Indo-European Perfect and Middle, *Historische Sprachforschung* 114.1 (2001), 147–163.
- Witzel 1989** = Michael Witzel, Tracing the Vedic dialects, v: *Dialectes dans les littératures indo-aryennes*, ur. Colette Caillat, Paris: Collège de France, Institut de civilisation indienne, Diffusion de Boccard, 1989, 97–265.

SUMMARY

Notes on the Third-Person Perfect Singular of *C(R)eH- Roots in Celtic

As is well established, the Celtic 3sg. active perfect ending *-*ū* can be securely confirmed to have played a role in Continental Celtic preterite formations (its elimination from the Insular Celtic systems is due exactly to its synchronic abnormality and subsequent substitution by *-*e* – a process that finds a perfect parallel in Gaulish δεδε). Apart from a single attestation in Lepontic *TeTu* to PIE **d^he-d^hoH₁-* or **de-doH₃-*, where due to the form’s archaicity and general isolation within the synchronic system the ending must be seen as a *forma difficilior* and hence original, the only other morphological context in which *-*ū* reappears are remodelings of other inherited preterital formations. In Cisalpine Gaulish it seems to have served (alongside its 3pl. variant *-*ūs*) as a perfectivizing exponent, equipping old 3sg. and 3pl. imperfect forms, whereas in Gaulish (and perhaps Lepontic, if IEUREU discovered at Liddes is indeed a case in point) it is regularly found as the standard replacement of the otherwise expected *-*e* in the 3sg. and the 3pl. perfect of

the verb **arna-* (to PIE **perH₃-* ‘give, bestow, grant, establish’, attested in Gallo-Latin inscriptions as *ieuru* and *iourus* and in the Gallo-Greek context as εἰορον). It is argued that these must continue the same formation on the evidence of Old Irish suffixless preterite *·ir*, which clearly reflects a Proto-Celtic **φṛ-* < **φēr-*, which could only have escaped the expected remodeling to **φōr-* > **φār-* if the strong stem **pe-porH₃-* was too opaque at the time to be able to serve as the source for analogy. From this it necessarily follows that at the Proto-Celtic level the paradigm must have entailed a slowly disintegrating opposition between the strong stem **eur-* (< **e-or-* < **φe-φor-* < **pe-porH₃-*) and its weak variant **īr-* (< **φṛ-* < **pēr-* ← **pe-pyH₃-*). As far as the source that would successfully account for both *ieur-* ~ *iour-* and εἰορον is concerned the following is called into consideration: (a) because the diphthong in the stem must be old, the predominant Gallo-Latin spellings with ⟨eu⟩ have to be seen as archaisms, (b) on the evidence of the available Gallo-Greek epigraphical data ⟨εἰ⟩ cannot be credibly interpreted as /i/, so that **īeur-* > **īour-* > **īōr-* has to be given preference (and thus **epi-pe-porH₃-* as its etymological source), (c) the problem of **ī* < **ē* < **ej* could be explained as the result of raising in hiatus of the type seen in the first member of personal names in *Dio-* < **dēo-* < **dēyo-* (as opposed to a steady *Deuo-* in less central Gaulish-speaking areas), but is only relevant if explicitly assumed (as it seems to generally have indeed been implied in previous discussions of this problematic verbal form) that **ej* in **ejeur-* would have developed as a proper diphthong due to hiatus (note that as proved by Old Irish *iar* < **epirom* it is clear that **p* > ∅ precedes **ej* > **ē*); under normal circumstances, however, the sequence should have yielded **īieur-* (with an interparadigmatically restored **e* for expected **i*), as would – in this case morphologically equally likely – **pi-pe-porH₃-* (> **i-j-eur-*). This, of course, is only possible if the Gallo-Greek ⟨εἰ⟩, normally used for /ī/, can be shown to represent in some way either /ij/ or its (otherwise unattested) reflex.

The reason for the presence of ⟨u⟩ ~ ⟨ou⟩ in **ī(i)eur-* is not as transparent as in the case of the formally perfectivized imperfects of the Cisalpine Gaulish **/karnitū/* type. What is clear is that under no interpretation can it reflect a conglomerate of the normal perfect ending **-e* plus **-ū*, because to assume that a secondary diphthong **-eu* (which is the only alternative under which any other reflex but **-ou* should be possible) yielded **-ū* in Gaulish would be entirely *ad hoc*. Therefore, because **-ū* appears to be a direct substitute for **-e* as inherited in this verbal form, and given that its presence cannot be explained as having been morphologically motivated (as was the case with *KarniTu* etc.), the reason behind the creation of **ī(i)eurū* (and, parallelly, **ī(i)eurūs*) must be sought in the verb’s function-specific semantics, which, synchronically, pretty much overlap with that of **dedū*, in which the *-ū* as an ending *was* inherited. That this explanation is surely correct is proved by two Gaulish by-forms 3.sg εἰοραῖ (RIG I G–528) = *ī(i)ōrai/* and *ieuri* (RIG II.1 L–67) = *ī(i)eurī/*, which, contrary to all other assumptions voiced in previous discussions of the phenomenon, simply replace the **-e* with **-ai* (> **-ī*), another synchronically anomalous ending, shaped in the context of the 3sg. of the neo-perfect (< old root-aorist) **la-e* > **lai* ‘put’, whose only attestation *to-me-d-ec-lai* again testifies to a semantic specialization ‘set up, establish, give’.

In summary: it becomes increasingly clear that **-ū* must have arisen as a synchronically anomalous allomorph of the 3sg. act. pf. in all verbal forms whose roots terminated in **eH*-type sequences, specifically in **d^he-d^hoH₁-* ‘put, place’ and **de-doH₃-* ‘give’, and spread thence to Cisalpine Gaulish imperfects in what was perhaps an across-the-board formal perfectivization as well as to **ī(i)eur-*, which remodeled its inherited 3sg. **ī(i)eur-e* after **dedū* (before the latter was subjected to a remodeling to the synchronically regularized **dede*) due to the semantic match (especially in votive contexts). An indication that the final **-ū* (3pl. **-ūs*) in Cisalpine Gaulish imperfects *KarniTu*, *KarniTus* does not have the same source, but is indeed most likely due to a process of morphologically-motivated excrescence, is provided by the Lepontic imperfect *KariTe* (and possibly also *KaliTe*), which underwent the very same development, but despite

the fact that Lepontic clearly possessed a 3sg. **dedū*, chose to use the predominant form of what came to be recognized as the perfect exponent, proving that the semantics itself played no decisive part in the process (all this under the natural *proviso*, of course, that *KariTe* and/or *KaliTe* were as semantically as close to *TeTu* as *KarniTu* (gl. *locavit et statuit*) would – at least in its synchronic use – have been to **dedū*).

It is argued that, unless PCelt. **-ū* was in fact generalized from **de-doH_{3-e}* > **de-doH-o* > **de-dō* > **de-dū* (this is possible but extremely unlikely given that all other Indo-European languages restore the uncolored ending in all such cases where **-e* would otherwise be expected to yield **o* or **a*), the only likely source for the unambiguously inherited **-ū* in **dedū* must be the same sequence as is typically observable from the Vedic 3rd (and 1st) person perfect singular to exactly such roots, which is not a novel idea, but is one that does not seem to be the *communis opinio* at all (a Proto-Celtic contraction product of **oHe* is normally assumed, but this is to all effects an indefensible proposal, because there can be no certainty as to what such a sequence would yield). If so, the only convincing possibility is to assume, as has been done in the case of Vedic (and is at least a marginal possibility in the explanation of the problematic *u*-element in the Latin *v*-perfect), that PCelt. **-ū* is the result of a PIE sequence **oHu* < **oHe* (note that it is wrong to draw a parallel in the development of such sequences in the sphere of the 3sg. (and possibly also the 1sg.) of the perfect and the nom./acc. masculine thematic duals, in which **-u* is a separate morpheme, added to the zero-grade collective dual suffix **-eH₁₋*). The extremely peripherally attested pre-consonantal Vedic examples in *oā* and what was generalized as the neutral variant in *oā* in Avestan texts are argued to reflect a secondarily created **oH C^o*, backformed from the pre-vocalic sequence **oH-u V^o* when **u* came to be reinterpreted as a basically sandhi-related connective element (**oH u V^o*). Proto-Celtic, then, behaved exactly as Vedic in generalizing the pre-vocalic variant **dedōu*, which would have regularly developed to **dedūu* (by the PCelt. raising of **ō* in final syllables) > **deduu* (by Osthoff's Law, also affecting long auslauting diphthongs) > **dedu* (by **u* absorption; cf. **-ōi* > **-ūi* > **-ui* > **-u* in later Gaulish and Godelic). This Celto-Indo-Iranian isogloss is of course only seemingly exclusive and due mostly to the fact that most other Indo-European languages in which a reflex of such sequences would be expected to surface at least in some variety have either restructured or marginalized and then eliminated the relevant instances (cf. the Greek *k*-perfect of the βέβηκε type < **g^ue-g^ueH_{2-k-}*, Germanic **geβanaⁿ* for **deH₃₋*, **standanaⁿ* for **steH₂₋*, and the generalization of the imperfect in the case of **d^heH₁₋*, the Italic zero-grade substitutes 3sg. **ded-e* < **de-dH_{3-e}*, **θeð-e* < **d^he-d^hH_{1-e}*, **stest-* < **se-stH_{2-e}*, etc.).